

IV. 1. JUSTINAS VAREIKIS, ŠAULIŲ ŽVAIGŽDĖS ORDINO KAVALIERIUS, JONAVOS VALSČIAUS ŠAULIŲ BŪRIO STEIGĖJAS, BŪRIO VADAS, GARBĖS PIRMININKAS

Apie kraštiečių, tikrą Lietuvos nepriklausomybės šalininką ir kovotoją, parašyta nedaug. Pasakojamojo turinio rašiniai prieškarinėje ir vėlesnėje vietinėje spaudoje, iš dalies romantizuoti, perdėti to laikotarpio įvykių sugretinimo ir priskyrimo vienam žmogui, leido laisvai interpretuoti. Stebina tas faktas, kad 1997 m. Jonavos progimnazijai Justino Vareikio vardas suteiktas, kaip knygnešiui, šaulių būrio įkūrėjui [karininkui, 1919–1920 m. karo dalyviui – neminėti, kaip neturintys pagrindo], ir neminimi jo pagrindiniai nuopelnai kuriant pirmuosius šaulių būrius ir vėliau aukojant savo ir savo vaikų gyvenimą tautiniams, šaulių idealams apsaugoti ir puoselėti.

Justinas Vareikis, Jurgio gimė 1872 m. gruodžio 18 d. Jonavos valsčiuje, Salenykų kaime. Krikštytas Jonavos Romos katalikų bažnyčioje 1872 m. gruodžio 26 d.

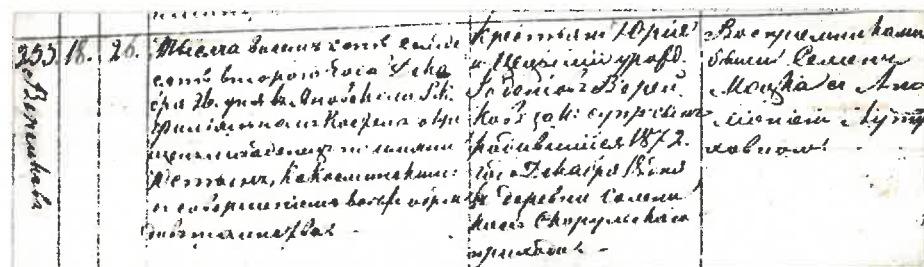
Tėvai – Jurgis Vareikis ir Cecilija Judėnaitė, kurių santuoka registruota Skarulių parapijos Šv. Onos bažnyčioje 1871 m. lapkričio 21 d. Santuokos liudytojai – Simanas Mockus ir Anelė Autukytė.

Tėvas J. Vareikis mirė anksti, kai Justinas buvo dar paauglys. Motina Cecilija 1884 metais ištekėjo už Kazio Strelčiūno. Našlė C. Strelčiūnienė mirė 1921 m. kovo 1 d. Skaruliuose.

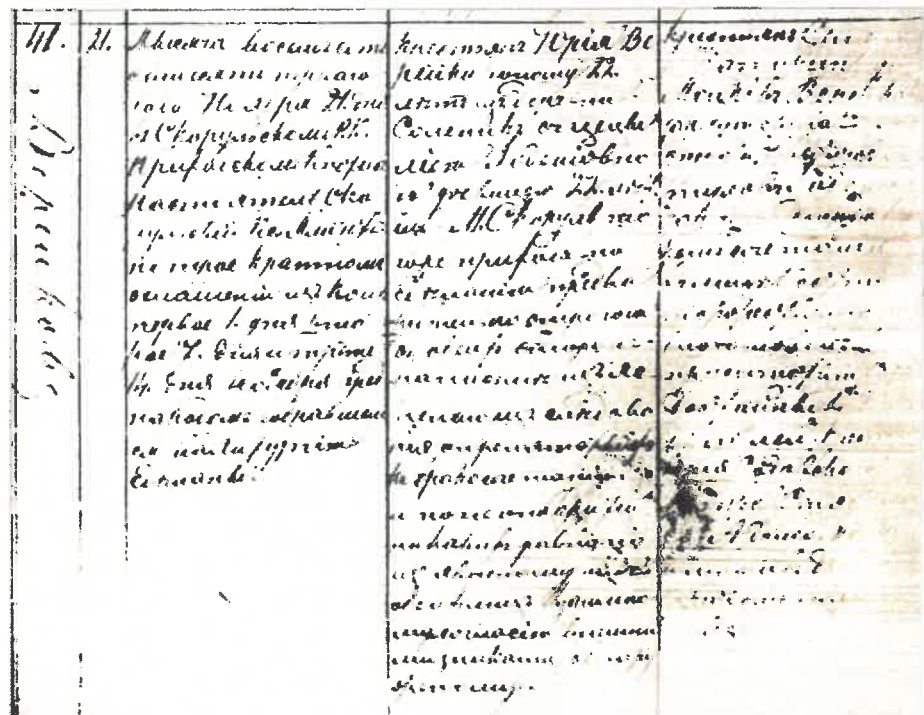
1902 metais J. Vareikis vedė Adomo ir Marijos Grinių dukrą, trečios eilės pusseserę Antaniną Griniūtę, 20 metų amžiaus, iš Salenykų kaimo. Santuokai įteisinti bažnyčioje buvo reikalingas vyskupo sutikimas dėl giminystės ryšio su būsima žmona. Jis buvo gautas 1902 m. vasario 5 d. Raštas Nr. 330.

Santuokos užsakų registre J. Vareikio amžius pajaunintas penkeriais metais. Jis buvo 10 metų vyresnis už savo žmoną. Daugelyje šaltinių klaidingai nurodoma J. Vareikio gimimo data – 1870 metai. Yra ir daugiau gimimo datos interpretacijų.

1920 metų Skarulių parapijos surašymo duomenimis, Justino Vareikio šeima, gyvenančią Salenykų kaime, sudarė: Justinas Vareikis, 49 m. amžiaus šeimininkas, Antanina Vareikienė, 40 m. amžiaus žmona. Vaikai: Jadvyga – 15 m. amžiaus duktė, Veronika – 7 m. duktė, Stasys – 6 m. sūnus, Vincenta – 5 m. duktė, Salomėja – 3 m. duktė.

Justino Vareikio krikšto įrašas Jonavos Šv. Jokūbo bažnyčios registro knygoje 1872 m. gruodžio 26 d.

Tėvų Jurgio Vareikio ir Cecilijos Judėnaitės santuokos įrašas Skarulių Šv. Onos bažnyčios registro knygoje 1871 m. lapkričio 21 d.

Gausi šeima vertė J. Vareikį imtis įvairių darbų. Jauni Salenykų vyrai turėjo verslą rišti sielius Šventosios aukštupyje ir paskui plukdyti iki Jonavos ir net Nerimi, Nemunu iki Karaliaučiaus. Iš Karaliaučiaus grįždavo irgi netušti – nešini lietuviškomis knygomis, laikraščiais.

Bronius Grinius.

Neries upė ties Salenykų kaimu.

Kaip prisimena Salenykų kaimo senbuvis Bronius Grinius, bene vienintelis dabar gyvenantis kaime su žmona Elvyra, šaulio Domo Mockaus, Vinco dukra, Salenykų kaime niekad netrūko tik žuvies – visi vyrai buvo žvejai. Pats J. Vareikis mažai težiūrėjo savo ūkio, nes buvo užsiėmęs šauliškais darbais Jonavoje ir Salenykuose. Užteko jam ir drąsos, ir užsispyrimo, reiklumo sau bei kitiems.

J. Vareikio namai buvo ant Neries kranto toje vietoje, kur dabar stovi Moročkų namas. Jų namo antrajame gale veikė vietos šaulių būrio štabas. Čia visada buvo daug žmonių. Justino žmonos brolis Vincas Grinius, Adomo gyveno netoliese, turėjo 10 ha žemės ir dar miško. Mirus žmonai jis pats susirgo ir mirė. Liko vaikai Vincas, Pranas ir Stasė. Netrukus sudegė ir namas, kuriame gyveno vaikai. J. ir A. Vareikiai, turėdami savo 5 vaikus, priėmė ir giminaičio vaikus. Gyveno vargingai. Kaip prisimena Bronius Grinius ir jo tėvas Jurgis Grinius, Jurgio, padėdavo šeimai. Dar gyvas būdamas, Vincas Grinius buvo pasiruošęs daug miško medžiagos namo statybai. Tos medžiagos pakako J. Vareikiui perstatyti savo namus ir naujam namui Vinco Griniaus vaikams. Vaikai įsikūrė naujoje vietoje ir gyveno viename namo gale, o kitame, J. Vareikiui sutikus, įsikūrė valstybinė Santakų pradžios mokykla (Nuotr. 2). Namas stovi ligi šiol, net iškaba, pergyvenusi karus, liko ta pati (Nuotr. 1).

Kai J. Vareikis baigė savo kadenciją Jonavos šaulių būryje ir sugrįžo į Salenykų kaimą 1930 m., buvo paskirtas (42) Salenykų būrio vadu. Juo buvo iki 1933 metų pabaigos. Už nuopelnus Lietuvos valstybei jam buvo paskirtas 6 ha žemės sklypas iš Paulinkavos dvaro. Jis buvo netoli Salenykų kaimo, Vanagiškių kaimo link. Einant tiesiai per mišką, tai koks penketas kilometrų. Pradėjo kurtis naujoje vietoje, pats daug ir sunkiai

Nuotr. 1

Nuotr. 2

Nuotr. 3

Nuotr. 4

Autoriaus nuotraukos.

dirbdamas. Buvo pastatytas didelis klojimas ir tvartas. Viename klojimo gale buvo įrengtas gyvenamasis būstas. Aplinkiniai stebėjosi jo darbštumu, kuriantis naujajame Paulinkavos ūkyje. Dar ir šiandien matoma buvus didelių užmojų turėti pavyzdinę sodybą: liepų alėja per visą žemę ir didelis sodas (Nuotr. 3, 4).

Sovietams okupavus Lietuvą, J. Vareikis atsidūrė sąrašuose tų, kurie turi būti pirmiausia išstremti iš Lietuvos. Kurį laiką slapstėsi. 1941 m. birželio 14 d. buvo užtiktas namuose, tačiau jam ir sūnui pavyko pabėgti, o dukterys – Jadvyga ir Salomėja – suimtos ir išstremtos. Anot B. Griniaus, abi J. Vareikio dukros ištekėjo už kitataučių ir liko gyventi Rusijoje.

Sūnus Stasys buvo suimtas 1945 01 20 ir nuteistas. Po kalinimo grįžo į Salenykų kaimą apie 1948 metus jau be sveikatos. Netrukus mirė. Palaidotas Skarulių kapinėse.

Po 2-ojo pasaulinio karo, sovietams įsitvirtinant Lietuvoje, J. Vareikiui teko vengti viešumos. Tik laimingų atsitiktinumų dėka pavyko išvengti represijų, o gal ir todėl, kad anuometinis apylinkės pirmininkas buvo partizanų suimtas ir dingo, o jo sudaryti tremiamųjų sąrašai buvo sunaikinti. 1954 metais sudegė J. Vareikio namas Salenykuose. Liepsnos pasiglemžė ir žmonos Antaninos gyvybę. Žemę ir trobesius Paulinkavos dvaro žemėje nacionalizavo ir atidavė besikuriančiam kolūkiui. Jau būdamas garbingo amžiaus į kolūkį nestojo, o persikėlė gyventi pas brolių Karolį ir Lokenėlių kaimą, paskui į Skarulių kaimą pas dukterį Veroniką Autukienę. Ten mirė 1956 metais. Palaidotas Skarulių kapinėse, Vareikių šeimos kape. Užrašo, kad čia palaidotas iškilus kovotojas už Lietuvos nepriklausomybę, nėra.

ARCHYVINIAI DOKUMENTAI BYLOJA...

Bene geriausiai J. Vareikį charakterizuoja įvairaus laikotarpio raštai, kurie rasti Lietuvos centrinio archyvo bylose. (Išdėstyta chronologine tvarka.)

Jonavos būrio vado PASIŽADĖJIMAS

Aš, Justinas Vareikis, Jonavos būrio vadas, pasižadu:

1. Pildyti be prieštaravimų visus skyriaus vado ir Centro valdybos įsakymus.
2. Dėti visas pastangas, kad man pavestas būrys būtų ištikimas demokratiniam mūsų valstybės surėdymui ir jei būtų reikalas ginti Seimo pastatytą valdžią nuo pasikėsinimo iš šalies ir vidaus.
3. Daboti, kad šauliai laikytų ginklus tvarkoje, be reikalo nešaudyti, nepavartoti ginklo asmeniniam reikalui.
4. Tučtuojau pranešdinėti skyriaus vadui, o kur jo nėra tai Centro valdybai apie gautus ir atimtus, kario grobio, būrio ar atskirų šaulių įgytus ginklus ir karo medžiagą, apie nepaprastus būrio gyvenimo atsitikimus, įvykius.

5. Prisiimu visą atsakomybę už pavestus mano žinion ginklus ir karo medžiagą.

6. Norėdamas pasiliuosuoti nuo būrio vado pareigų, paduosiu apie tai pareiškimą skyriaus vadui, o kur jo nėra – Centro valdybai ir, tik praėjus trims mėnesiams nuo dienos padavimo pareiškimo, galėsiu pasiliuosuoti nuo minėtų pareigų, perduodamas sulig akto naujai paskirtam būrio vadui ginklus, karo medžiagą ir dokumentus.

1924 m. lapkričio 6 d. Jonava

Jonavos būrio vadas Justinas Vareikis

Originalui atitinka sekretorius B. Garmus³⁸

Jonavos Būrio Valdyba

1924 m. lapkričio 13 d. Nr. 4

pašt. Jonava

Lietuvos Šaulių Sąjungos Centrai

Kadangi mūsų apylinkėje mūsų būrio vadas Justinas Vareikis yra pasidarbavęs gaudyme visokių šnipų, kurių sulig jo pranešimu yra sugavęs ir pristatęs Lietuvos valdžiai net apie 100 ir už tai net yra materialiai labai nukentėjęs nuo lenkų legionų ir kadangi minėtasis darbušturis šaulys turi daug smulkios šeimynos, o žemės tik 5 dešimtines ir norint jį darbštume dar labiau pastūmėti, šiuo aš kreipiuosi į Tamstas paskirti Jonavos Būrio Vadui Justinui Vareikiui nuolatinę mėnesinę pinigais pašalpą.

Jonavos 2 kl. pradedam. mokykl. mokyt.-ved. ir
Jon. Šaulių būrio sekretor. B. Garmus

XVII-to Skyriaus Šaulių Vadui

Pranešu, kad ant Tamstos rašto 206 Nr. C. V. prezidiumas nutarė šauliui Vareikiui mokėti nuo š. m. sausio mėn. 1 d. partizano mėnesinę algą 50 litų sumoje ir Tamstos raštas su nutarimu – ištrauka perduoti Veikiamajai Daliai žiniai.

38. LCVA, f. 561, ap. 2, b. 1923

Pastaba. Prezidiumo nutarimas Nr. 54 iš 24-11-23 m.

Bendrosios Dalies Viršininkas³⁹

Kauno skyriaus Vadui

1927 m. kovo 21 d.

Pranešimas

Šiuo prašau sulig įstatymo skirti žemės mūsų šauliui – būrio vadui Justinui Vareikiui iš Santakų arba Paulinkavos dvaro. Minėtas šaulys Jonavos apylinkėje gana pasižymėjęs. Prieš karą dar skleidė ir platino lietuvių kalba knygas iš prūsų. Paskelbus Lietuvai nepriklausomybę, jis ėmė į rankas ginklą ir, suorganizavęs būrį šaulių, ėjo prieš savo priešus. Prisiartinus priešui prie jo kaimo, smarkiai apiplėšė lenkai kaipo šaulio visą mantą. Jis yra mažžemis, turi tik 4 dešimtinės ir 7 asmenis šeimos. Jis pats kaip žmogus patirtas ir dabar deda paskutines pastangas už tėvynę.

Už minėtojo šaulio pasižymėjimus liudija
būrio pirmininkas mokytojas B. Garmus.⁴⁰

Jonavos (5) Šaulių Būriui
Garbės Pirmininko Justino Vareikio
gyv. Salenykų km.

Prašymas

Didžiai Gerbiamai Jonavos (5) Šaulių Būrio Valdybai, Broliai ir Sesės šauliai! Sunikais tėvynei laikais man teko garbė vadovauti lietuviškam veikimui šiose apylinkėse ir su ginklu rankoje stovėti tėvynės sargyboje. Pasenau ir pasitraukiau iš aktingo darbo šaulių eilėse su Jūsų brangia man skirta dovana – Būrio Garbės Pirmininko titulu. Man labai skaudu, kad esu priverstas kreiptis šiandieną į Jus su prašymu, nuo kurio išsprendimo

39. LCVA, f. 561, ap. 2, b. 1923

40. LCVA, f. 561, ap. 2, b. 1894

pareina mano tolimesnis likimas. Esu tituluotas ir ordenuotas, bet niekieno materialiai nešelpiamas ir nepadedamas. Pakol galėjau, šiaip taip verčiausi. Bet dabar priėjo iki to, kad už neapmokėtą mokesčių už ligoninę sumoje 90 (devyniasdešimt) litų policija aprašo mano gyvenamąjį namą; senatvėje paliksiu net be pastogės. Kreipiausi į L. Š. S-gą ir į Prezidentūrą pašalpos gavimo reikalu, bet mano prašymai liko kol kas be jokių pasekų. Pasirinkau dabar paskutinį kelią – kreiptis į Jus, brangūs šauliai ir šaulės, su prašymu mane sušelpiti.

Jei leidžia Jūsų sąlygos, neatsisakykite padėti man apmokėti paminėtą sumą 90 litų už ligoninę. Žemės Reformos Departamentas paskyrė man sklypą žemės, bet gausiu ją tiksliai kitą pavasarį. Taipgi ketino man duoti pensiją kaip Gedimino Ordono kavaliieriui. Kai gausiu anksčiau paminėtas pašalpas į pinigus arba žemę, tikiu, Broliai ir Sesės šauliai, galėsiu su Jumis atsisteiti.

Taigi dar kartą prašau visus neatsisakyti ištiesti man pagalbos ranką.
Reiškiu šauliškus padėkos žodžius.

Jūsų: J. Vareikis, Garbės Pirmininkas⁴¹
Jonava, 1935 m. vasario 13 d.

Kauno skyriaus Vadui

Pareiškimas

Šiuomi pranešu Tamstai, kad sulig Tamstos įsakymo nuvykau į Upninkų kaimą šaulių būrio valdybą nuginkluoti tuos šaulius, kuriuos Tamsta man įsakė. Bet nuvykus man į Upninkų būrio valdybą, man pranešė, kad aš neturiu teisės jų šaulių nuginkluoti ir pasakė, kad mes patys savo šaulius nuginkluosim, aš jiems atsakiau, kad ne aš ginkluoju, bet sulig skyriaus vado įsakymo. O jie man atsakė, kad dar mums tokius tris raštus atsiųsti, ane tai tegu pats atvažiuoja. Eigelis ir Zingelis žadėjo ant rytojaus t. y. 7 liepos vykti pas Tamstą pasiaiškinti. Po to man vykstant namo ana puse Upninkų bažnyčios sutikau nepažįstamą žmogų, kurio ir paklausiau dokumentų, tai jis pakando veidą, sumušė akį ir perplėšė kelnes, bet jis manęs negalėjo sunkiai sužeisti, nes jis buvo po apačia ir vieną kartą jis man paėmęs už „brauningo“, bet nuo manęs jo neatėmė ir visą laiką šaukia pagelbos, o šaulys stovėjo ant kelio ir nėjo ir po visų mūsų mūšių sakė jis man apslopinti. Kuomet aš jį apslopinau, tai tuomet aš pasakiau šauliui: „Nu palauk, dabar aš tave nušausiu.“ Tai tuomet paėmiau iš jo šautuvą, šoviau du sykius į kojas. Po šūvių kuomet mušiau šautuvu į galvą, tuomet ir sutrūko šautuvo buožė į tris dalis. Po to aš pasiunčiau šaulį į kaimą parvaryti pastotę, bet jis pastotės negavęs, atėjo su dviem šauliais, o toliau likęs vienas pas tą areštuotą ir sėdėjau per visą naktį. Kuomet jie pas mane atvyko, tai tuomet aš juos palikau su areštuotu, o aš pats nuvykau į Vareikių kai-

41. LCVA, f. 561, ap. 2, b. 4

ma pas seniūną. Paėmiau dvi pastotes ir po to su šauliu vykau per mišką į namus. Kuomet parvykau namo, tuomet jau radau šaulius ir vardintą policininką, parvykusį iš sargybos. Tai aš su policininku nuvariau į Jonavos policiją tą areštuotą, o šaulius nuo savo kaimo t. y. nuo Salenykų paliuosavau namo. Prie viso mano pranešimo pridedu savo kovos sunkumą, kad man labai buvo sunkios imtynės, nes jis dar tik 35 metų vyras, o aš jau 54 metų. O dabar prašau skyriaus vado atkreipti dėmesį ant mano veiksmy, nes mane žino visos Lietuvos šaulių sąjungos ir visa Lietuva, kuomet buvo lenkai, aš su jais ėjau ir mušiausi, vaduodamas nepriklausomybės laisvę ir dabar kuomet ištiko pavojus gyventojams nuo pabėgusių plėšikų iš kalėjimo, tai ir dabar dedu visas savo pastangas jų gaudymui ir todėl lieka mano laukas neatas ir trobos netaisytos ir man dabar ištikus susiėmimui su plėšiku, kuris mane sukruvino ir parėjęs namo aš išgąsdinau savo šeimyną.

Todėl prašau Tamstos pasirūpinti man žadėta auką, t. y. kryžių kaip už mano pasiėventimą Lietuvos nepriklausomybės laisvę.

Su aukšta pagarba, prašau nepalikti mano pareiškimo be pasekmių.

Jonavos šaulių būrio vadas J. Vareikis⁴²

Jonavos šaulių būrio vadas Justinas Vareikis

1920 m. lapkričio 9 d. Nr.1 pašt. Jonava

Lietuvos Šaulių sąjungos Valdybai

Šiuo Tamstoms pranešu, joguei nakčia iš lapkričio mėn. 3 į 4 d. Salenykų kaime Jonavos valsčiaus užklupau įtariamą asmenį, kuris žmones varinėjo streikos, kad jį į kažkur vežtų ir sakęs joguei čionai susidarę šauliai ardą tiktai tvarką. Man paklausus, kas jis yra toks ir pasisakius joguei ir aš šaulys, jis tuoj išsitraukė iš kišenės butelį degtinės ir davė man sakydamas: „Išgerkim, tai bus viskas gerai.“ Kuomet aš jį už tokius dalykus suėmiau, tai jis teisinosi, joguei esąs Musnykų valsčiaus raštinės raštininkas ir tikras lietuvis, o dabar varęsis streiką, nes jam yra koks tai reikalas.

Ryte įtariamą asmenį pristačiau Jonavos III nuovados viršininkui Leliui. Bet šis, kažką su juo pasitaręs, jį paleido be jokio tardymo, neatsiėiūrint į tai, kad nakties laike varinėjo sau padvadas.

Jonavos būrio vadas J. Vareikis⁴³

42. LCVA, f. 561, ap. 2, b. 1894

43. LCVA, f. 561, ap. 2, b. 1923

XVII Kauno šaulių rinktinės būrių atstovų suvažiavimo dalyviai. Centre – generolas Jonas Bulota. Justinas Vareikis sėdi antras iš dešinės. Kaunas, 1927 m. LCVA nuotrauka. Saugojimo vnt. Nr. A024-P021.

ĮSAKYMAS I KAUNO ŠAULIŲ RINKTINEI Nr. 21/9

Š. m. lapkričio mėn. 7 d. naktį nežinomi piktadariai išnešė Jonavos valsčiaus savivaldybės geležinę spintą. (42) Salenykų būrio šaulys Justinas Vareikis, pasikvietęs būrio šaulius Simą, Kazį ir Juozą Vareikius, ėmėsi ieškoti piktadarių ir susekė jų pėdsakus, taip pat rado dalį dokumentų ir pinigų, nors pati dėžė iki šiol dar nesurasta. Šauliui Justinui Vareikiui ir kitiems su juo buvusiems Jonavos valsčiaus savivaldybė pareiškė padėką.

Už pastangas surasti pavogtą savivaldybės turtą šauliui Justinui Vareikiui ir šauliams Simui, Kaziumi ir Juozui Vareikiams, užtikusiems piktadarių pėdsakus, pagal kuriuos daromi ieškojimai ir vienas piktadarių jau suimtas, ir už gražų pilietišką ir šaulišką žygį, keliantį šaulio vardą visuomenėje, reiškiau padėką.

Šių šaulių žygis yra pavyzdžiu visiems rinktinės šauliams sąžiningo ir stropaus šaulio ir piliečio pareigų atlikimo.

Rinktinės Vadas